

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

НН Інститут педагогіки і психології

Кафедра _____ Психології _____

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХФІЗІОЛОГІЯ**

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові
науки _____

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність _____ 053
Психологія _____

(шифр і назва)

освітньо-професійна програма Практична психологія першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри психології _____

Протокол № 1 від 27 серпня 2020 року

Суми – 2020

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Психофізіологія
Викладач	Мотрук Т.О. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Профайл викладача (-ів)	https://psy.sspu.edu.ua/index.php/kafedra/sklad-kafedri/37-motruk
Контактний тел.	+380664961730
E-mail:	motruk.t@gmail.com
Сторінка курсу в Moodle	https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=2343#section-1
T	Телефоном. Понеділок 11.00-12.20

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фізіологічні основи психічної діяльності та поведінки людини

Мета курсу «Психофізіологія» – ознайомлення та засвоєння студентами знань з психофізіології як науки, що вивчає взаємозв'язок психології та фізіології, формування уміння використовувати знання у професійній діяльності майбутніх психологів.

Основні **завдання** вивчення дисципліни «Психофізіологія» здобути знання про психічні процеси, функціональні стани, індивідуальні особливості людини та їх фізіологічні прояви, які відбивають психічну сутність людини; засвоїти загальні відомості про будову нервової системи людини; розглянути свідомість та несвідоме як психофізіологічні феномени; висвітлити уявлення про психофізіологію функціональних станів, ознайомитися з основами вікової психофізіології; ознайомитися з основами психології навчання та діяльності. Навчальна дисципліна «Психофізіологія» входить до обов'язкових навчальних дисциплін циклу загальної підготовки першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Вирішення цих завдань забезпечить формування у студентів комплексу компетенцій. У відповідності до освітньо-професійної програми це:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацювати, 9 аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

1. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Психофізіологія» вимагає актуалізації міждисциплінарних знань такими курсами, як «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Біологія», «Фізіологія».

Формат дисципліни

Обсяг дисципліни

Вид занять	Загальна кількість годин
лекції	20
практичні заняття / семінарські / лабораторні/ індивідуальні	20
консультації	2
самостійна робота	78

Ознаки дисципліни

Рік викладання	Курс навчання	Семестр	Кількість кредитів/годин	Кількість змістовних модулів	Форма контролю	Нормативна/вибіркова
2020	1	1	4/120	3	екзамен	обов'язкова

Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Психофізіологія» вимагає актуалізації міждисциплінарних знань такими курсами, як «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Біологія», «Фізіологія».

Результати навчання за дисципліною

Формулювання результатів навчання для обов'язкових дисциплін має базуватися на результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою (програмних результатах навчання) та деталізувати їх. Формулювання результатів навчання мають зазначати рівень їх сформованості, наприклад, через його достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою.

Програмні результати навчання, визначені ОПП

Очікувані результати навчання навчальної дисципліни	
Після успішного вивчення навчальної дисципліни студент зможе:	
ПР2.	Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань
ПР13.	Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
ПР15	. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
ПР16	Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Після успішного вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

РН 1 2 Розуміти закономірності та особливості функціонування та фізіологічну складову окремих психічних процесів,

РН 2 13 Враховувати фізіологічні відмінності людей різних вікових категорій, будувати стосунки, спираючись на загальнолюдські цінності.

РН 3 15 Розуміти, що шлях вивчення фізіології людини на цьому курсі лише розпочато, що для глибокого розуміння поведінки, реакцій, психічних станів людини потрібно бути обізнаним у сфері сучасних наукових розробок та напрацювань.

РН 4 16 при проведенні психофізіологічних та інших досліджень завжди дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Тематичний план вивчення дисципліни.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових розділів:

РОЗДІЛ 1. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ЯК НАУКА

Тема 1.1. Психофізіологія як наука. Предмет та об'єкт науки психофізіологія. Зв'язок психофізіології з іншими науками. Чому виникла необхідність вивчення фізіологічних дослідження показників роботи нервової системи. Властивості фізіологічних показників. Електрофізіологічні методи дослідження.

Тема 1.2. Загальні відомості про будову нервової системи людини

Загальні відомості про мозок. Відділи мозку і принципи виділення структур. Уявлення про переробку інформації в центральній нервовій системі. Нейрон – функціональна одиниця нервової системи людини. Нейрогуморальний механізм регуляції нервової системи.

Тема 1.3. Психофізіологія сенсорних процесів Що таке сенсорна система? З яких елементів складається? Як організована робота сенсорної системи? Загальні принципи організації роботи сенсорної системи: багат шаровість, багатоканальність, наявність сенсорних воронки. Кольоросприйняття. Вплив основних кольорів на психіку. Сприйняття простору – гострота зору, бінокулярний зір. Слухова система. Слухові відчуття: тональність, слухова чуттєвість, адаптація, бінауральний слух. Вестибулярна система. Соматосенсорна система. Нюхова система. Смакова система. Вісцеральна сенсорна система.

Тема 1.4. Психофізіологія свідомості та несвідомого. Що ми розуміємо під терміном «свідомість». Розуміння поняття «свідомість» у психофізіології. Метод «світлої плями». Повторний вхід збудження та інформаційний синтез; мозкова основа відчуття; механізми мислення; де локалізуються фокуси взаємодії при вирішенні різних задач (на образно, просторове и абстрактно-вербальне мислення). Зв'язок свідомості з мовою. Роль нижньолобових відділів лівої півкулі. Зв'язок свідомості з абстрактним мисленням. Внутрішня мова.

Індикатори свідомого та неусвідомлюваного сприйняття. Три критерія неусвідомленого сприйняття. Семантичне диференціювання неусвідомлюваних стимулів. Функціональна асиметрія півкуль і несвідоме. Значення неусвідомлюваних стимулів зворотного зв'язку в когнітивної діяльності.

РОЗДІЛ 2. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТАНІВ ОРГАНІЗМУ.

Тема 2.1. Функціональні стани. Психофізіологія стресу. Функціональний стан та діяльність людини. Нормальний, крайній та патологічний стан організму. Функціональна напруга. Стан втоми. Стани організму при фізичній та розумовій діяльності. Функціональні зміни організму при перенапрузі та перевтоми.

Визначення стресу, стресорів, стресової реакції та дистресу. Механізми стресу. Дистрес та здоров'я. Свідоме управління рівнем стресу.

Тема 2.2. Психофізіологія сну та сновидінь. «Активні» та «пасивні» теорії сну. Нейрогуморальні теорії сну. Стадії сну. Цикли нічного сну. Активність мозку під час сну. Функціональне значення повільного та швидкого сну для здоров'я. Сон в онто- и філогенезі: особливості сну немовлят, дітей, дорослих, людей похилого віку; особливості сну ссавців, його пристосувальний характер. Потреба у сні: ефект накопичення нехватки сну, чим небезпечне хронічне недосипання. Депривація сну. Сновидіння. Дослідження сновидінь. Патології сну.

РОЗДІЛ 3. ВІКОВА ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ.

Тема 3.1. Від зачаття до школи. Пренатальний період розвитку. Ознаки активності плоду: рух, шаговий автоматизм, робота сенсорних систем, спонтанна активність. Психофізіологічна взаємодія матері та плоду. Постнатальний період онтогенезу. Що таке імітаційний період. Якими перцептивними можливостями володіє немовля? Які відділи головного мозку дитини на момент народження є найбільш зрілими? Вік до одного року. Зміни у дозріванні головного мозку дитини, здатність до довільної регуляції поведінки. Вік до двох місяців – активізація вроджених програм поведінки – підкірковий рівень мозкової інтеграції. Антигравітаційні реакції немовлят. Дошкільний вік. Механізми удосконалення керування рухами (дозрівання первинних ділянок кори до 3 років, асоціативних до 7 років). Значення мозочка, червоного ядра. Розвиток вищих психічних функцій – сприйняття, уваги, мислення, мови.

Тема 3.2. Шкільний вік. Головне новоутворення цього віку - здатність до довільної регуляції психічних функцій, діяльності та поведінки в цілому. Підлітковий вік. П'ять стадій статевої зрілості – інфантилізм, гіпофізарна, активації статевих залоз, максимальний стероїдогенез та стадія остаточного формування репродуктивної системи. Відміна нервової системи підлітків та дорослих. Тимчасове підвищення значення симпатичної ланки, перевага збуджуючого плинку підкірки, плин цих

процесів на когнітивні функції. Гормональні зміни віку – роль гіпоталамуса, гіпофізу, статевих гормонів.

Тема 3.3 Період дорослості та пізній період онтогенезу. Біологічна зрілість. Оптимум функціонування. Віковий системогенез. Порушення психофізіологічного стану в процесі старіння. Функціональна перестройка організму під час старіння. Фактори які можуть знижувати інтенсивність старіння організму.

Політика дисципліни

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення Кодексу академічної доброчесності [Кодекс академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка]. Окреслимо його основні складові.

Складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб.

Надавати для оцінювання лише результати власної роботи.

Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/ покращити результати інших студентів.

Не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Академічна доброчесність

У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти робота оцінюється на мінімальний бал

Система оцінювання та вимоги

Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЕКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	<p>Студент виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання</p> <p>Студент вільно висловлює думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях</p>
В	<p>Студент виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації</p>

	та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем
C	Студент вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу і застосовує його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу
D	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача
E	Студент може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки
FХ	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного відтворення окремих фактів, здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень
F	Студент не володіє навчальним матеріалом

Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Екзамен	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2			РОЗДІЛ 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
6	6	6	6	6	12	6	6	6	60	25	100
Контроль самостійної роботи											
2	2	2	2	2	2	1	1	1	15		

T 1.1, T 1.2 ... T 4.1 – теми розділів

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», при оцінюванні результатів навчання з дисципліни «**Психологія**» можливо перезарахування балів (максимально 20 балів) за позанавчальну фахову активність студентів (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей тощо).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Алейникова Т. В. Возрастная психофизиология / Т. В. Алейникова. – Ростов на/Д.: Феникс, 2002. – 147
2. Безруких М.И. Возрастная физиология / М.И.Безруких. – М. : Академия, 2003. – 416 с.
3. Каменская В.Г. Детская психология с элементами психофизиологии / В.Г.Каменская. – М.: Форум. 2011. – 288 с.
4. Кокур О. М. Психофізіологія. Навчальний посібник / О. М. Кокур. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
5. Кроль В. М. Психофизиология человека / В. М. Кроль. – СПб. : Питер, 2003. – 304 с.
6. Марцинковская Т.Д. Психология развития / Т.Д. Марцинковская. - М.: Академия, 2007. — 528 с.
7. Психофизиология: Учебник / Под ред. Ю. И. Александрова. – СПб.: Питер, 2017. – 464 с.
8. Филипов М.М. Психофизиология функциональных состояний / М. М. Филипов. – К.: МАУП, 2006. – 240 с.

Допоміжна

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология / Г.С. Абрамова. – М.: Академия, 1999. – 672 с.

2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /М.С. Корольчук. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
3. Костандов Э.А. Психофизиология сознания и бессознательного / Э.А. Костандов - СПб.: Питер, 2004. – 167 с.
4. Кочубей Б.И. Некоторые тенденции современной психофизиологии // Вопр. психол. - 1986. - № 5. - С.31 - 37. 27.
5. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці / Я.В. Крушельницька - К.: КНЕУ, 2002. – 182 с.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Академия, 2004. – 352 с.
7. Леутин В.П. Функциональная асимметрия мозга. Мифы и действительность / Леутин В.П., Николаева Е.И. СПб: Речь, 2005. – 368 с.
8. Малхазов О.Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю / О.Р.Малхазов. - К.: Євролінія, 2002. – 320 с.
9. Марютина Т.М. Введение в психофизиологию / Т.М.Марютина, О.Ю. Ермолаев. - 4-е изд. – М. : Флинта, 2004. – 400 с.
10. Психофізіологічне забезпечення бойових підрозділів в екстремальних умовах: Метод, посіб. / Під ред. М.С. Корольчука. – К: МОУ, 2001. – 175 с.
11. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения / А.Л. Сиротюк. –СПб.: Питер, 2004. – 288 с.

13. Інформаційні ресурси

10 Признаков Того, Что Ваше Тело Испытывает Серьезный Стресс

<https://www.youtube.com/watch?v=rgkck9X3nYM>

Дубынин В.: "Мозг: общие принципы"

https://www.youtube.com/watch?v=Dzr5_TS95cM

Как стресс вызывает болезни <https://www.youtube.com/watch?v=8EaniIupuJQ>

Связь младенчества и подросткового возраста. Е.Николаева

<https://www.youtube.com/watch?v=IVIwVPbZkcg>

Сон и память <https://postnauka.ru/video/5905>

Центры сна и бодрствования <https://postnauka.ru/video/75910>

Чеширская улыбка кота Шрёдингера: язык и сознание

<https://www.youtube.com/watch?v=aAb4pumP5VU>